

Ústavní vztah Parlamentu ČR a vlády

30.května 2006 Jindřiška Syllová

Vztah Parlamentu a vlády se projevuje ve dvou základních oblastech. První z nich je legislativní proces. Ve IV. volebním období se úprava ani zvyklosti legislativního procesu žádným způsobem nezměnily.

Pouze marginální změny legislativního procesu byly přijaty novelami jednacích řádů komor, například v Poslanecké sněmovně (PS) byly změněny některé lhůty v legislativním procesu, v Senátu bylo umožněno navrhnout senátní návrh zákona i jedinému senátorovi.

Koaliční vláda měla slabou většinu 101 hlasu, což stejně jako v předcházejícím volebním období zapříčinilo nízkou úroveň legislativní kázně poslanců vládních stran a vedlo k podstatným změnám vládních návrhů zákonů v průběhu legislativního procesu v Parlamentu. Některé významné zákony, které nezískaly podporu všech poslanců nebo stran vládní koalice, byly přijaty za pomoci opozice, zejména KSČM.

IV. volební období: euronovela Ústavy, důvěra vládě, vyšetřovací komise

Druhou oblastí vztahu vlády a Parlamentu je odpovědnost vlády vůči PS. Nejdůležitějším ústavním článkem upravujícím vztah Parlamentu a vlády je čl. 68 odst. 1 Ústavy, podle něhož je vláda ČR odpovědná PS. Tato odpovědnost je zajišťována několika různými nástroji: PS má např. oprávnění vyslovit důvěru a nedůvěru vládě, člen PS má právo interpelovat vládu a členy vlády, PS se může usnést o tom, že je člen vlády povinen osobně se dostavit do schůze PS, člen PS má právo na informace od členů vlády a od vedoucích správních úřadů, PS může zřídit vyšetřovací komisi pro vyšetření věci obecného zájmu aj.

V r. 2001 přijatá euronovela Ústavy upravila další nástroj, kterým PS kontroluje vládu - je oprávněna být vládou informována o rozhodnutích připravovaných Evropskou unií a získala možnost se k těmto rozhodnutím vyjádřit."

Tyto nástroje odpovědnosti PS vůči vládě byly ve IV. volebním období využívány standardním způsobem. Ve srovnání s předchozími volebními obdobími bylo více používáno institutu vyslovení důvěry vládě, a to z toho důvodu, že se vlády častěji měnily, i když vládní koalice zůstala po celé volební období v podstatě nedotčena. O vyslovení důvěry jednala PS celkem čtyřikrát (dvakrát u vlády V. Špidly, jednou u vlády S. Grosse a J. Paroubka), vláda důvěru pokaždé získala. Opozice, jmenovitě 56 poslanců ODS, podala jeden návrh na vyslovení nedůvěry, a to v souvislosti s aférou premiéra Grosse, kdy na protest proti ní rezignovali ministři KDU-ČSL a US-DEU a vláda tak byla neúplná. Nedůvěra vládě však vyslovena nebyla. Situace se nakonec vyřešila rezignací S. Grosse a vytvořením nové vlády.

Interpelace byly ve IV. volebním období stejně jako v předchozích volebních obdobích považovány za podřadnou činnost PS, účast poslanců i zájem veřejnosti byly malé, i když byl institut písemných i ústních informací bohatě využíván. S nelibostí u veřejnosti se setkávalo zejména to, že se poslanci vládních stran projednávání interpelací na plenárním zasedání neúčastní. Pro zlepšení této situace byla přijata novela jednacích řádů PS, která zkrátila dobu, po kterou může člen vlády odpovídat na ústní interpelaci (na 5 minut) a umožnila podání interpelace týž den, kdy na ni člen vlády odpovídá. Rovněž byl změněn čas ústních interpelací - nově jsou zařazeny na program ve čtvrtek ve 14 hodin,

což zlepšilo možnosti jejich žurnalistického využití.

Ve IV. volebním období bylo vytvořeno několik vyšetřovacích komisí, a to pro vyšetření velmi závažných vládních afér: ve věcech výstavby dálnice D 47, arbitrážního řízení ve věci CME, hospodaření VZP, restrukturalizace chemického průmyslu, vyrovnání se státu se společností Diag Human.

Posílení pravomocí PS v záležitostech EU

Významná změna se ve vztahu vlády a obou komor Parlamentu odehrála na poli dokumentů EU. Obě komory si vytvořily proceduru, prostřednictvím níž výbory pro evropské záležitosti projednávají dokumenty, připravované v orgánech EU. K těmto dokumentům vláda dodává svá stanoviska, popř. i vládou přijaté vyjednávací pozice. Tímto způsobem se obě komory Parlamentu vyrovnaly se ztrátou části zákonodárné moci, která byla delegována smlouvou o přístupu k Evropské unii na orgány EU.

Komory Parlamentu, zejména PS, se rovněž účastní na volbě řady kontrolních orgánů fondů, vzniklých zejména pro správu majetku státu a pro podporu státních investic do vědy, kultury, dopravy a bydlení a na volbě funkcionářů nebo kontrole dalších orgánů. Tyto funkce se ve IV. volebním období se vznikem nových úřadů (např. finančního arbitra) ještě rozrostly, jejich počet vzbuzuje pochyby, zda je PS schopna kvalitně takové množství úkolů vykonávat. Sněmovna rovněž kontroluje prostřednictvím vlastních orgánů tajné služby státu, dále kontroluje využití operativní techniky Policií ČR a rovněž Národní bezpečnostní úřad. Tyto bezpečnostní funkce byly posíleny během IV. volebního období.

Celkově je možno říci, že vztahy mezi Parlamentem a vládou ve IV. volebním období nevybočily ze zvyklostí, které byly zavedeny v předchozích dvou volebních obdobích. Slabost vládní koalice přispěla k tomu, že zejména v oblasti tvorby zákonů zůstala pozice PS ve vztahu k vládě velmi silná.